

Assessing the consequences of rural ecotourism with emphasis on economic relations within regional (Case Study: Regional Tourism favorites Sardueh, Jiroft township)

Hossein Ebrahimzadeh Asmin^{*1}, Amir Hossein Ghanbari², Sirous Ghanbari³

1. Associate Professor of Urban and regional planning, Department of Social Science, Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

2. MSc of Urban Planning, Faculty of Architecture and Building city, Yazd University, Yazd, Iran.

3. Associate Professor of Geography and Rural Planning, Faculty of Geography and Environmental Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran

Received Date: 04 May 2025 Accepted Date: 04 August 2025

Abstract

Background and Objective: Tourism is one of the main ways of developing regions in diversifying the national and regional economy, and in many countries, investment in this industry and its related infrastructure is considered a key priority. The aim of this study is to evaluate the consequences of rural ecotourism with an emphasis on intra-regional economic relations in the villages of the Sardinia region.

Methodology: The research method was descriptive-analytical and survey, so that after conducting library and documentary studies, in accordance with the topic and reviewing the background and literature of the research, the findings were analyzed from two aspects of evaluating the consequences of ecotourism and examining economic relations through a questionnaire consisting of two groups of native people, 90 people, and experts, 10 people, with SPSS22 software. The first group included: villagers (local residents) to determine the sample size, to complete the questionnaire in 5 villages, which were classified into three categories of villages with historical, religious, and natural attractions and distributed randomly. And the other was the selection of experts, who used the opinions of experts and researchers in this field to measure the validity or reliability, and the reliability of the questionnaire was measured based on the level of tourist satisfaction, which was confirmed by using the Cronbach's alpha formula, using 100 preliminary questionnaires, with 95 percent.

Results and Findings: The results indicate the maximum exploitation of rural resources by the city and less confirmation of the existence of a trend of expansion and development in the studied area. In general, the actual demand for tourism in the region is weak, so appropriate planning and prioritization of tourism development using existing capabilities can eliminate the threats and weaknesses of tourism development in the Sardouia sector and ultimately act as an important step for sustainable rural development in this region.

Keywords: Rural ecotourism, Intra-regional relations, Economy tourism, Regional tourism sardueh, Jiroft township.

* Corresponding Author: h.ebrahim@lihu.usb.ac.ir

مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری
جهان اسلام (ISC)

شاپا: ۰۷۶۶۴-۲۷۸۳

دوره ۷، شماره ۱، شماره پیاپی ۲۳، بهار ۱۴۰۵

Journal Homepage <https://www.srds.ir/>
<https://www.srds.ir/article/226571.html?lang=fa>

ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم روستایی با تاکید بر روابط اقتصادی درون منطقه‌ای (مطالعه موردی: منطقه نمونه گردشگری ساردوئیه، شهرستان جیرفت)

حسین ابراهیم زاده آسمین^{۱*}، امیرحسین قنبری^۲، سیروس قنبری^۳

۱. دانشیار برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۲. کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

۳. دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۳

چکیده

زمینه و هدف: گردشگری یکی از اصلی ترین راه های توسعه نواحی در تنوع بخشی به اقتصاد ملی و منطقه ای است و در بسیاری از کشورها، سرمایه گذاری در این صنعت و زیرساخت های مرتبط با آن جزء اولویت های اساسی به شمار می رود. هدف این پژوهش ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم روستایی با تاکید بر روابط اقتصادی درون منطقه ای روستاهای بخش ساردوئیه می باشد.

روش شناسی: روش تحقیق به صورت توصیفی- تحلیلی و پیمایشی انجام گرفته است، به طوری که بعد از انجام مطالعات کتابخانه ای و اسنادی، مطابق با موضوع و بررسی پیشینه و ادبیات تحقیق، یافته ها را از دو جنبه ی ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم و بررسی روابط اقتصادی از طریق پرسشنامه و متشکل از دو گروه افراد بومی به تعداد ۹۰ نفر و افراد کارشناس به تعداد ۱۰ نفر با نرم افزار SPSS22 مورد تحلیل قرار گرفتند. گروه اول شامل: روستاییان (ساکنین محلی) برای تعیین حجم نمونه، جهت تکمیل پرسشنامه در ۵ روستا که به سه دسته روستاهای با جاذبه تاریخی، مذهبی و طبیعی طبقه بندی شده و به صورت تصادفی توزیع گردیدند. و دیگری انتخاب کارشناسان است که به منظور سنجش روایی یا قابلیت اعتبار از نظرات کارشناسان و پژوهشگران صاحب نظر در این زمینه استفاده شد و قابلیت اعتماد پرسشنامه بر اساس میزان رضایت گردشگران مورد سنجش قرار گرفت که با استفاده از فرمول الفای کرونباخ، با استفاده از ۱۰۰ پرسشنامه مقدماتی، با ۹۵ درصد مورد تأیید قرار گرفت.

نتایج و یافته ها: نتایج بیانگر بهره برداری حداکثری شهر از منابع روستایی و کمتر تأیید کننده وجود روند گسترش و توسعه در منطقه مورد مطالعه است. به طور کلی، تقاضای بالفعل برای گردشگری در منطقه ضعیف است، لذا برنامه ریزی مناسب و اولویت دهی به توسعه گردشگری با استفاده از توانمندی های موجود، می تواند تهدیدها و ضعف های توسعه گردشگری بخش ساردوئیه را برطرف نماید و نهایتاً به عنوان گام مهمی برای توسعه پایدار روستایی این منطقه عمل نماید.

کلید واژه ها: اکوتوریسم روستایی، روابط درون منطقه ای، اقتصاد گردشگری، منطقه گردشگری ساردوئیه، شهرستان جیرفت.

* نویسنده مسئول: h.abraham@lihu.usb.ac.ir

ارجاع به این مقاله: ابراهیم زاده آسمین، حسین، قنبری، امیرحسین و قنبری، سیروس. (۱۴۰۵). ۱۳. ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم روستایی با تاکید بر روابط اقتصادی درون منطقه‌ای (مطالعه موردی: منطقه نمونه گردشگری ساردوئیه، شهرستان جیرفت). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، ۷(۱)، ۱۹۳-۲۰۸.

مقدمه و بیان مسأله

گردشگری روستایی^۱ عبارت از هرگونه فعالیتی که ویتترین زندگی مردم روستایی، هنر، فرهنگ و میراث فرهنگی را در نقاط روستایی به نمایش گذاشته، با بهره گیری اقتصادی و اجتماعی از جامعه محلی امکان تعامل بین گردشگران و مردم محلی را فراهم می سازد (رستمی، ۱۳۹۰: ۲). در واقع گردشگری در بستر محیطی صورت می گیرد که متشکل از دو محیط طبیعی و فرهنگی - اجتماعی آن منطقه است که هر یک از این دو محیط متشکل از عواملی هستند که به نوعی بر گردشگری تاثیر گذار است و از آن تاثیر می پذیرد (رحمانی و همکار، ۱۳۸۸: ۶۴۷-۶۶۵) و دارای دو عنصر بسیار مهم عرضه و تقاضا^۲ است که عنصر عرضه دارای عناصر فرعی شامل جاذبه ها، حمل و نقل، خدمات، اطلاعات و پیشبرد فروش است. این عناصر و اجزاء سیستم گردشگری را تشکیل می دهند و توسعه گردشگری نیازمند کارکرد هماهنگ و موزون این اجزاء در ارتباط با یکدیگر است (رضوانی و همکار، ۱۳۹۱: ۱۶).

گسترش صنعت گردشگری به عنوان یکی از ابزارهای اصلی توسعه در هر ناحیه، خصوصا نواحی روستایی است، همچنین می تواند ثروت و جمعیت را از مراکز تمرکز و ثقل صنعتی به سوی روستاها و نقاط طبیعی جذب کند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶). آنچه گردشگری را به عاملی در روند توسعه مبدل کرده است، جریانهای سرمایه، فرهنگ^۳ و اطلاعات، در یک همپوشی با عواملی چون افزایش درآمد، سطح رفاه، اوقات فراغت بیشتر و بهبود ارتباطات است (غفاری، ۱۳۸۸: ۱۱۳).

گردشگری روستایی صنعتی است کاربر و آنجا که بسیاری از خدمات گردشگری را نمی توان با استفاده از فناوری ارائه کرد، اشتغال نیروی انسانی جوان و جویای کار در این صنعت می تواند مفید باشد. از این رو، با توسعه گردشگری روستایی در مکانهای مختلف، می توان زمینه های ایجاد اشتغال دائم، فصلی و نیمه وقت را برای نیروی انسانی با تخصص و آموزش متوسط فراهم آورد و از این رهگذر، نرخ بیکاری را کاهش داد (حاجی زاده، ۱۳۹۱: ۶). این نوع گردشگری از دیدگاه منطقه ای به ایجاد نوعی ارتباط بین ساکنین مراکز شهری و روستایی منجر می گردد که نتایج آن دو جانبه است و علاوه بر آن نقش مؤثری در روابط کارکردیشان دارد. به عبارت دیگر با توسعه گذران اوقات فراغت و سفر به مناطق روستایی پیرامون شهرها، شکل جدیدی از روابط شهر و روستا شکل گرفته که با سایر اشکال سنتی رابطه این مراکز متفاوت است (قدیری معصوم، ۱۳۹۱: ۲۸). از این رهگذر، اکوتوریسم روستایی به عنوان صنعتی پویا و دارای ویژگی های بارز و منحصر بفرد، بخش مهمی از فعالیت های اقتصادی و تولیدی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را به خود اختصاص داده است (UNWTO, 2011: 11). این صنعت در بردارنده تمامی پدیده ها و روابط حاصل از تعامل گردشگران، عرضه کنندگان و فروشندگان محصولات صنعت گردشگری، دولت ها و جوامع میزبان، در فرایند جذب و پذیرایی از گردشگران است (Macintosh et al, 2009: 9).

کشور ایران در زمینه گردشگری توانمندی های بسیار زیادی دارد و غنای جاذبه های گوناگون باعث شده که آن را جهانی در یک مرز بنامند. تنوع جاذبه ها در ایران به حدی زیاد است که تقریبا برای هر سلیقه ای انگیزه کافی برای سفر به این کشور به وجود می آورد (زمانی فراهانی، ۱۳۹۰: ۷۰) و با توجه به معضل بیکاری در ایران که اکثر مناطق را در بر گرفته است، توسعه صنعت گردشگری در این راستا می تواند گره گشا باشد.

شهرستان جیرفت واقع در استان کرمان دارای توان های بالقوه و جاذبه های متعدد طبیعی است. صنعت گردشگری برای توسعه این شهرستان می تواند راهگشا باشد اما دستیابی به این مزایا و مطلوبیت ها، زمانی امکان پذیر خواهد بود که برنامه ریزی ها اصولی و بسترهای مناسب آن فراهم شده باشد. جهت برنامه ریزی برای توسعه گردشگری شهرستان جیرفت، نخستین گام شناخت توانمندی ها و تنگناهاست. در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی توسعه اکوتوریسم منطقه ساردوئیه و تحلیل روابط منطقه ای تدوین گردیده تا بکارگیری فرایند برنامه ریزی استراتژیک، گامی مهم و اساسی برای برنامه ریزی توسعه گردشگری و متعاقباً توسعه پایدار منطقه و ملی منتج از آن برداشته شود. هدف اصلی مقاله، ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم روستایی با تاکید بر روابط اقتصادی درون منطقه ای و اهداف فرعی آن را می توان، توجه به اشتغال جوانان و بحث مهاجرت که یکی از پیامدهای ناگوار سالهای اخیر در این سکونتگاه هاست اشاره کرد.

1. Rural Ecotourism

2. Supply and Demand

3. Culture

مبانی نظری

توجه به موضوع گردشگری روستایی، از دهه‌های ۱۹۵۰ میلادی به بعد گسترش یافت و زمینه مطرح شدن رشد دوباره روستا در روابط منطقه‌ای در جهت برون رفت از مسائل و مشکلات را فراهم آورد. در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی بیشتر در زمینه اقتصاد گردشگری روستایی برای کشاورزان و جوامع محلی مورد توجه قرار گرفت (افتخاری، ۱۳۸۴: ۱) و مناطق بیلاقی از قدیم مبنای یک رابطه شهری و روستایی را در ایران فراهم ساخته است (رضوانی، ۱۳۸۲: ۱۱۲).

خواجه بهرامی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای تحت عنوان ارزیابی اثرات گردشگری بر نواحی روستایی در شهرستان جیرفت، در بیان اقتصاد گردشگری روستایی در شهرستان جیرفت آورده است: اگر چه به طور کلی، اثرات مثبت اقتصاد گردشگری مورد تأیید است ولی بسیاری از محققین معتقدند که گردشگری معمولاً هزینه‌های اقتصادی جامعه میزبان نظیر افزایش کالا و خدمات، افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش هزینه زندگی، برگشت کم سرمایه، خطی بودن فرصت‌های شغلی، جابجایی در اشتغال افراد بومی و منسوخ شدن برخی فعالیت‌های مرسوم مانند کشاورزی در نواحی روستایی را موجب می‌گردد.

فتوحی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای به ارزیابی توانمندی‌های ژئومورفوتوریسمی منطقه بیستون با روش پرالونگ پرداخته است، نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که منطقه توانایی ژئوتوریسمی بالایی دارد ولی مشکلاتی همچون عدم وجود برنامه ریزی مناسب و نبود امکانات زیربنایی و کمبود تبلیغات مهمترین مسائلی است که باعث کندشدن توسعه گردشگری چایدار در منطقه شده است. کنت لینچ^۱ در کتاب روابط متقابل شهر و روستا که محمدرضا رضوانی و داود شیخی آن را به فارسی ترجمه کرده اند می‌نویسد: به طور نسبی تاکنون پیوندهای بین‌المللی و فرایندهای جهانی شدن نیز بر روابط شهری-روستایی تأثیر دارند. علاوه بر این، شهرها در سراسر جهان اغلب از یک سو در معرض ادغام در اقتصاد جهانی قرار دارند و از سوی دیگر به پیوند با حومه‌های روستایی نیاز دارند (لینچ، ۲۰۰۵: ۲۳). لی^۲ در مورد تأثیرات اقتصادی گردشگری می‌نویسد که گردشگری باعث افزایش درآمد ملی و تولید خالص ملی می‌شود و همچنین گردشگری را یک منبع درآمدی برای دولت می‌داند و اعتقاد دارد که این صنعت به بهبود خدمات اجتماعی منجر می‌شود (لی، ۱۳۷۸: ۵۴-۵۵).

لاند برگ در زمینه نقش گردشگری در اشتغال می‌نویسد "اگر منطقه مورد بررسی جهت توسعه گردشگری دارای میزان بیکاری بالایی باشد، مزایای گردشگری آشکارتر خواهد شد. درآمد حاصل از گردشگری، هر چند ممکن است از درآمد بدست آمده از سایر منابع کمتر باشد، اما بهترین گزینه ممکن در شرایط موجود خواهد بود، چرا که ضمن افزایش درآمدهای مالیاتی، بیکاری را کاهش داده و بر کیفیت زندگی شهروندان خواهد افزود. هزینه فرصت گردشگری تحت چنین شرایطی ممکن است اندک و یا حتی صفر باشد" (لاند برگ^۲، ۱۳۹۰: ۳). براساس تعاریف موجود، گردشگری روستایی نوعی فعالیت تفریحی-تجاری در مناطق روستایی است که در آن خدماتی برای گردشگران عرضه می‌شود (Campbell, 2011:120).

اثرات و پیامدهای گردشگری روستایی را می‌توان در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست محیطی و از دو جنبه آثار مثبت و منفی بررسی نمود (قدیری معصوم، ۱۳۹۱، ۳۴). اکوتوریسم مفهومی جدیدی در گردشگری است که جرقه آن در ابتدا به وسیله ایده همسازی دوباره با طبیعت واقعی زده شد (Thampi, 2012: 22).

پیشینه پژوهش

اکوتوریسم به آن نوع از توریسم اطلاق می‌شود که، مبتنی بر مسافرت هدفمند به مناطق نسبتاً طبیعی برای مطالعه، لذت جویی و استفاده معنوی از مناظر گیاهان و جانوران و هر نوع جنبه فرهنگی معاصر یا گذشته می‌باشد (مجنونیان، ۱۳۹۱: ۱۳). برآورد شده است که گردشگری طبیعی تقریباً ۲۷ درصد سفرهای بین‌المللی را شامل می‌شود و وقتی به صورت مناسب مدیریت شود می‌تواند اشتغال محلی و فرصت‌های توسعه بومی را ایجاد کند (Githinji, 2012: 9).

در بسیاری از کشورهای جهان، توریسم به عنوان یکی از بخش‌های کلیدی و اصلی برای توسعه و پیشرفت اقتصادی عمل

^۱ Cont linch

^۲ .lei

^۳.land bereg

کرده است. البته میزان تاثیر توریسم در توسعه، با نظام حکومتی و جهت گیری های آن ارتباط مستقیم دارد. آثار اقتصادی توریسم چندگانه است، مهمترین اثر این صنعت، ایجاد اشتغال و درآمد است. نتایج تحقیقات موید این است که توریسم به کاهش بیکاری و کسب درآمد منتهی می گردد (عبداللهی پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۵). همچنین رشد لجام گسیخته ساخت و سازهای گردشگری و تغییرات کاربری اراضی زراعی و باغات و تخریب اراضی جنگلی، شواهدی از الگوی نامطلوب توسعه گردشگری درحوزه مذکور است (محمدی ده چشمه و همکاران، ۱۳۹۰: ۴). بدین ترتیب، گسترش خودجوش و انبوه گردشگری، بویژه خانه های دوم در غیاب مکانیسم های قوی و کارآمد مدیریت و برنامه ریزی کاربری زمین، با تغییر گسترده کاربری اراضی زراعی و باغات و تهی سازی عمیق منابع طبیعی و گردشگری را به دنبال داشته است (قدمی، ۱۳۸۹: ۴۰) که در این بین نقش دلالت در تغییر کاربری اراضی بیش از هر عامل دیگری مشهود است. شهر و روستا در گهواره ناحیه همزیست و همبستند، از سویی زایش، رشد و تکامل آن ها دور از تأثیرات ناحیه ای نیست و از دیگر سو با تأثیر متقابل در هم، تنش هایی به یکدیگر وارد می کنند (فرید، ۱۳۸۴: ۶). به عبارت دیگر چنانکه شهر جزئی از حوزه محیط زیست است، روستا نیز جزء دیگر آن است. شهر و روستا هر دو بر یکدیگر تأثیر می گذارند و محیط نیز بر هر دو مؤثر است (شیعه، ۱۳۸۶: ۲).

روند افزایش هجوم به نواحی روستایی علاوه بر اثرات مثبت دارای اثرات منفی متعددی در زمینه روابط بین شهر و روستا است به طوری که توسعه گردشگری روستایی در مناطق پیرامون شهرهای بزرگ، منجر به ایجاد امکانات اقامتگاهی، رفاهی و خدماتی شده است که ضمن ایجاد زمینه های درآمدزایی، جریان جدیدی از کالاها و خدمات را بین شهر و روستا به وجود آورده و به نظر می رسد این رابطه به مصرف بیشتر منابع روستایی نسبت به جامعه شهری منجر گشته و نوع جدید وابستگی اقتصاد روستایی به جوامع شهری را شکل داده است (قدیری معصوم، ۱۳۹۱: ۲۹). در ضمن جوامع روستایی کارایی لازم را جهت تامین منابع مالی و استقلال اقتصادی به دور از شهر را ندارند، اما نکته قابل تأمل اینکه در قلمرو مورد مطالعه با توجه به اهمیت بعد اقتصادی در توسعه روابط درون منطقه ای گردشگری، مطالعات قابل توجهی صورت نگرفته و بر این اساس پژوهش حاضر؛ در پی بررسی ضرورت های فوق بدنبال پاسخگویی به سؤال و فرضیه های زیر بوده است:

سؤال: پتانسیل ها و محدودیتهای توسعه گردشگری روستایی این منطقه کدام است؟ و چه راهبردها و راهکارهایی برای توسعه این نوع گردشگری در این منطقه می توان تعیین نمود؟

فرضیه اول: به نظر می رسد همراه با ورود گردشگران به منطقه بدلیل بالا رفتن تقاضا برای کالا و خدمات، اشتغال و درآمد اهالی روستائیان سیر صعودی پیدا کرده است.

فرضیه دوم: به نظر می رسد تاثیر اقتصاد گردشگری، موجب گسترش سوداگری و تغییر در کاربریهای زمین های روستایی شده است.

فرضیه سوم: به نظر می رسد با ورود گردشگران به منطقه و بدلیل عدم کیفیت خدمات گردشگری، انگیزه سرمایه گذاری در این منطقه مهیا نشده باشد.

فرضیه چهارم: به نظر می رسد با توجه به موقعیت منطقه مورد مطالعه، سیر معکوس مهاجرت فصلی به جریان افتاده باشد و از تمایل روستائیان به مهاجرت به شهرها کاسته شود.

روش شناسی پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. به منظور جمع آوری اطلاعات و داده های مورد نیاز، از مطالعات کتابخانه ای، بررسی اسناد و همچنین مطالعات میدانی شامل مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است. این پژوهش دارای دو بخش، که بخش اول با هدف تعیین راهبردهای مناسب با تاکید ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم روستایی منطقه ساردوئیه واقع در شهرستان جیرفت تدوین شده و در پی پاسخ به این سؤالات است که پتانسیل ها و محدودیتهای توسعه گردشگری روستایی این منطقه کدام است؟ و چه راهبردها و راهکارهایی برای توسعه این نوع گردشگری در این منطقه می توان تعیین نمود؟ این بخش از تحقیق، با بهره گیری از مدل استراتژیک SWOT به شناسایی نقاط ضعف، قوت، فرصت ها و تهدیدها و ارائه راهبردهای مناسب برای توسعه گردشگری منطقه ساردوئیه پرداخته شده است. در بخش دوم این پژوهش به منظور انجام مطالعات میدانی،

پس از طرح پرسش‌ها و تنظیم پرسشنامه، تکمیل پرسشنامه‌ها از سوی ساکنان محلی در نقاط روستایی مورد نظر انجام شد؛ و پس از جمع‌آوری داده‌ها، پردازش و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS 22 صورت گرفت که جامعه آماری این پژوهش شامل دو جامعه می شود. دلیل انتخاب و بررسی این دو گروه توأم با یکدیگر دستیابی به داده ها و اطلاعات جامع و کامل است. به همین دلیل دو گروه ساکنین محلی و کارشناسان خیره و صاحب امر به عنوان جامعه آماری مورد مطالعه قرار می گیرند. برای بدست آوردن حجم نمونه مورد مطالعه در این پژوهش، دو گروه انتخاب شدند که گروه اول شامل: روستاییان (ساکنین محلی) که برای تعیین حجم نمونه، جهت تکمیل پرسشنامه در ۵ روستا که به سه دسته روستاهای با جاذبه تاریخی، مذهبی و طبیعی طبقه بندی شده و به صورت تصادفی توزیع گردید. در این خصوص برای روایی پرسشنامه ها و تعیین قابلیت اعتبار واعتماد آنها از نظرات کارشناسان و پژوهشگران صاحب نظر استفاده شد، همچنین برای میزان پایایی پرسشنامه ها بر اساس میزان رضایت گردشگران از فرمول الفای کرونباخ استفاده شد که در آن ۲۳ سؤال در قالب ۱۰۰ پرسشنامه مقدماتی، با ۹۵ درصد پایایی مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۱: روستاهای منتخب گردشگری جهت تعیین حجم نمونه

نام روستا	نوع جاذبه	تعداد نمونه
ساردوئیه	گردشگری مذهبی	۵۵
گور	جاذبه طبیعی (آبشارهای مرتفع)	۲۳
دلفارد	اشکال سکونتی (روستای دره ای)	۱۲

منبع: مطالعه میدانی نگارندگان، ۱۴۰۳

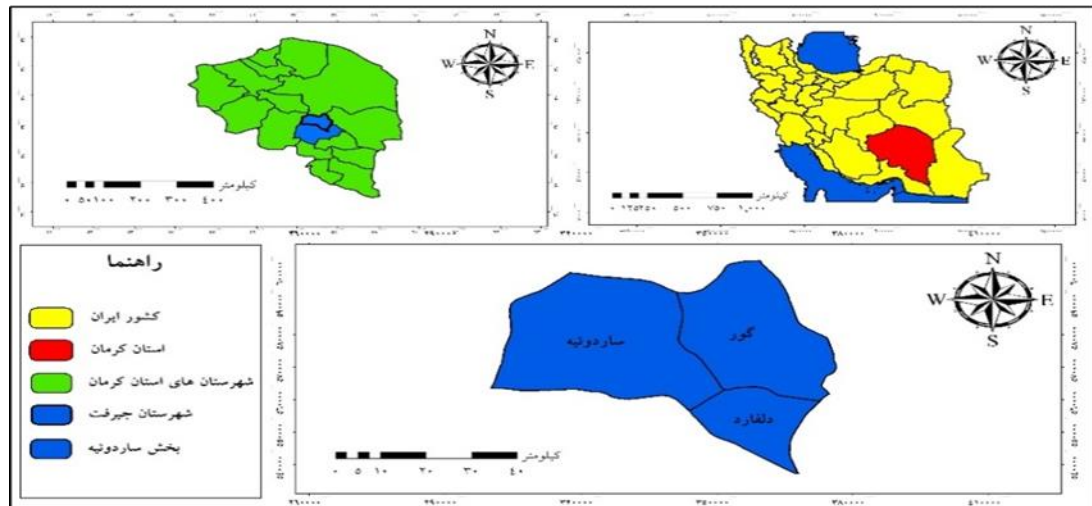
جدول ۲: مؤلفه ها و معرفه های بکار رفته در پژوهش

مؤلفه	معرفه
اشتغال و درآمد	افزایش سطح درآمد و پس انداز، ایجاد اشتغال، افزایش قدرت خرید، کاهش احساس فقر، بالا رفتن انگیزه و تلاش
زایی	اقتصادی، ایجاد ثبات و امنیت شغلی، کارآفرینی
سرمایه گذاری	ریسک پذیری امر سرمایه، انگیزه سودآوری، تنوع سرمایه گذاری، مزیت نسبی منطقه، سطح مشارکت، تنوع
کاربری اراضی	بخشیدن به اقتصاد محلی
مهاجرت معکوس	افزایش قیمت زمین ها، از بین رفتن اراضی کشاورزی، تغییر الگوی کشت، افزایش ساخت و سازها
	جابجایی نیروی کار، ایجاد موقعیت شغلی جدید، فراهم شدن امکانات، بیکاری، میزان درآمد

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

محدوده مورد مطالعه

بخش ساردوئیه در شمال شهرستان جیرفت قرار گرفته است. جمعیت این دهستان در سال ۱۳۹۵، برابر با ۶۵۳۸ نفر بوده است. شهر جیرفت به علت گرمای زیاد در تابستان غیرقابل تحمل است اما زمستان های معتدل آن از جاذبه های آب و هوایی این شهرستان است. همچنین تابستان های معتدل مناطق شمالی از جمله مناطق ییلاقی، دلفارد و درب بهشت (ساردوئیه) که مرکز ییلاق عشایر کوچرو رودبار است، از جاذبه های گردشگری شهرستان در زمینه آب و هوا محسوب می شوند. که نوع غالب گردشگری در این منطقه علاوه بر خوش آب و هوا بودن، از نوع گردشگری مذهبی می باشد. از دیگر جاذبه های گردشگری آن می توان به منطقه ییلاقی دلفارد، ارتفاعات سردبیژن، آبشار ده والی که از مرتفع ترین آبشار های منطقه است و سالانه جمعیت زیادی در فصول بهار و تابستان به خود جذب می کند اشاره نمود.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه (ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳)

یافته ها

براساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش روش ذیل جهت انجام تحلیل های منطقه ای مناسب دیده شد.

تکنیک SWOT

یکی از روش های مهم در فرآیند برنامه ریزی استراتژیک، روش SWOT است (Lee, et al., 2011: 88). SWOT مخفف واژه های Strengths (قوت ها)، Weaknesses (ضعف ها)، Opportunities (فرصت ها) و Threats (تهدیدها) است و ابزاری بسیار مهم برای تحلیل سیستماتیک عوامل داخلی و خارجی یک سازمان است (Leiper, 2012: 3365). از طریق این مدل سعی می شود ضعف ها به قوت ها تبدیل شوند و با به حداقل رساندن ضعف های داخلی و تهدیدهای خارجی، از فرصت ها حداکثر استفاده را به عمل آید (Arslan & Deha, 2012: 21-28). وقتی SWOT کاملاً به کار رود می تواند پایه ای مناسب برای فرمول بندی سیاست و خط مشی ارائه دهد. مراحل SWOT به صورت زیر اجرا می شود:

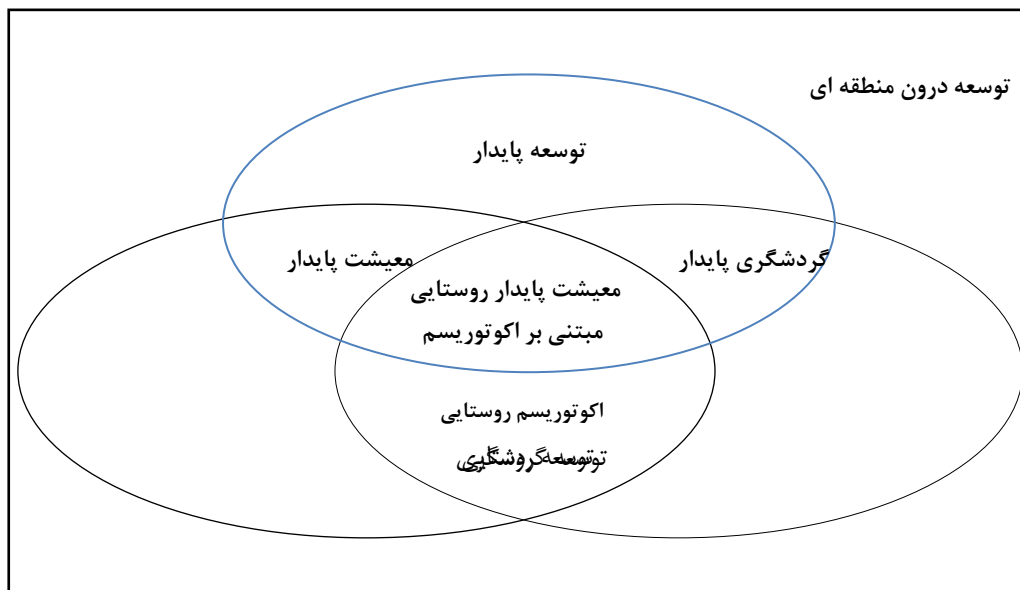
۱- تهیه فهرست فرصت ها، تهدیدها، نقاط قوت و نقاط ضعف حتی المقدور به صورت کمی.

۲- محاسبات کمی و وزن دهی به شاخص ها.

۳- تهیه ماتریس.

نقاط ضعف W	نقاط قوت S	ماتریس SWOT
استراتژی های WO	استراتژی های SO	فرصت ها O
استراتژی های WT	استراتژی های ST	تهدیدها T

شکل ۲: ترکیب دو به دو شاخص های چهارگانه اولیه

شکل ۳: مدل مفهومی رابطه اکوتوریسم و معیشت پایدار و توسعه درون منطقه ای (ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳).

یافته ها

برای رسیدن به جواب این سوال که پتانسیل ها و محدودیت های توسعه گردشگری روستایی این منطقه کدام است؟ و چه راهبردها و راهکارهایی برای توسعه این نوع گردشگری در این منطقه می توان تعیین نمود؟ ابتدا به بررسی عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری طبیعت گرا و نقاط ضعف و قوت، فرصت و تهدیدهای آن در منطقه ساردوئیه پرداخته شده است. با توجه به روش مورد استفاده، به منظور ارائه راهبردهای توسعه گردشگری منطقه، ابتدا نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای موجود در منطقه، با استفاده از نظر کارشناسان شناسایی و در دو بخش عوامل داخلی و بیرونی مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۳: طبقه بندی و امتیاز وزنی نقاط قوت

شاخص	قوت ها	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
اقتصادی	- توانایی منطقه ساردوئیه جهت ایجاد نمایشگاه و فروش صنایع دستی	۰ / ۰۹۹	۵	۰ / ۰۴۹۵
	- ایجاد تنوع در فعالیتهای اقتصادی	۰ / ۰۳۷	۳	۰ / ۱۱۱
	- افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی مردم بومی	۰ / ۰۳۸	۳	۰ / ۱۱۴
	- کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال	۰ / ۰۹۵	۵	۰ / ۴۷۵
اجتماعی-فرهنگی	- احیای سنت های محلی	۰ / ۰۳۵	۲	۰ / ۰۷
	- ایجاد امکان آشنائی مردم بومی با نحوه زندگی مردمان دیگر	۰ / ۰۳۸	۳	۰ / ۱۱۴
	- ایجاد وسعت نظر حوزه دید مردم	۰ / ۰۶۵	۵	۰ / ۳۲۵
محیطی	- قابلیت های منطقه ساردوئیه برای جذب گردشگر	۰ / ۰۴۵	۴	۰ / ۱۸
	- استقبال گردشگران از جاذبه اکوتوریستی	۰ / ۰۴۱	۴	۰ / ۱۶۴
	- وجود جاذبه های طبیعی و چشم اندازهای زیبا	۰ / ۰۵۵	۴	۰ / ۲۲
	- تأثیر وجود آب گرم ها در جذب گردشگری	۰ / ۰۱۳	۲	۰ / ۰۲۶
نهادی	- ارائه خدمات اطلاعات گردشگری	۰ / ۰۱۶	۲	۰ / ۰۳۲
	- تعداد مکان های فروش مواد غذایی	۰ / ۰۰۹	۱	۰ / ۰۰۹
	- تأثیر سازمان های خصوصی در توسعه اکوتوریسم	۰ / ۰۱	۱	۰ / ۰۱

جدول ۴: طبقه بندی و امتیاز وزنی نقاط ضعف

شاخص	ضعف ها	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
اقتصادی	- عدم وجود برنامه و سرمایه گذاری دولتی	۰/۰۴۳	۴	۰/۱۷۲
	حیث توسعه گردشگری			
اجتماعی- فرهنگی	- عدم استقبال سرمایه گذاران بخش خصوصی	۰/۰۵۹	۵	۰/۲۹۵
	- عدم آشنایی گردشگر با فرهنگ و آیین اعتقاد مردمی	۰/۰۳۷	۳	۰/۱۱۱
	- گرایش غالب مردم به استفاده از فضای روستا در غالب ویلا و باغ	۰/۰۳۹	۴	۰/۱۵۶
	- نامناسب بودن زیر ساخت های محیطی و	۰/۰۳۹	۳	۰/۱۱۴
محیطی	- نامناسب بودن تجهیزات و تاسیسات تفریحی	۰/۰۵۵	۵	۰/۲۷۵
	- کمبود تخصیص بودجه های عمرانی	۰/۰۳۲	۲	۰/۰۶۴
نهادی	- نبود امکانات تبلیغ جاذبه های گردشگری شهرستان	۰/۰۳۸	۳	۰/۱۱۴
	- عدم وجود بانک اطلاعاتی به عنوان زیربنای طرح های توسعه	۰/۰۶۳	۵	۰/۳۱۵
	جمع	۱		۳/۵۲

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

جدول ۵: طبقه بندی و امتیاز وزنی نقاط فرصت

شاخص	فرصت ها	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
اقتصادی	غرفه های عرضه و فروش صنایع دستی و محصولات محلی برای گردشگران	۰/۰۵۸	۴	۰/۲۳۲
	افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه گذاری در این مناطق	۰/۰۴۳	۲	۰/۰۸۶
اجتماعی- فرهنگی	ایجاد امکان آشنائی مردم بومی با نحوه زندگی مردمان دیگر	۰/۰۵۲	۳	۰/۱۵۶
	ایجاد وسعت نظر و بسط حوزه دید مردم	۰/۰۵۷	۴	۰/۲۲۸
محیطی	امکان انتقال ارزش های فرهنگی مثبت به سایر مردمان	۰/۰۵۲	۳	۰/۱۵۶
	توسعه تسهیلات فرهنگی	۰/۰۴۲	۲	۰/۰۸۴
	بهبود زیر ساختها و امکانات در منطقه	۰/۰۵۴	۳	۰/۱۶۲
نهادی	وسعت زیاد فضاهای خاص گردشگری	۰/۰۵۸	۴	۰/۲۳۲
	استقبال سرمایه داران از جاذبه ها جهت سرمایه گذاری در امر توریسم	۰/۰۷۲	۵	۰/۳۶
	بکارگیری روش های مناسب مدیریت	۰/۰۶۸	۵	۰/۳۴

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

جدول ۶: طبقه بندی و امتیاز وزنی نقاط تهدید

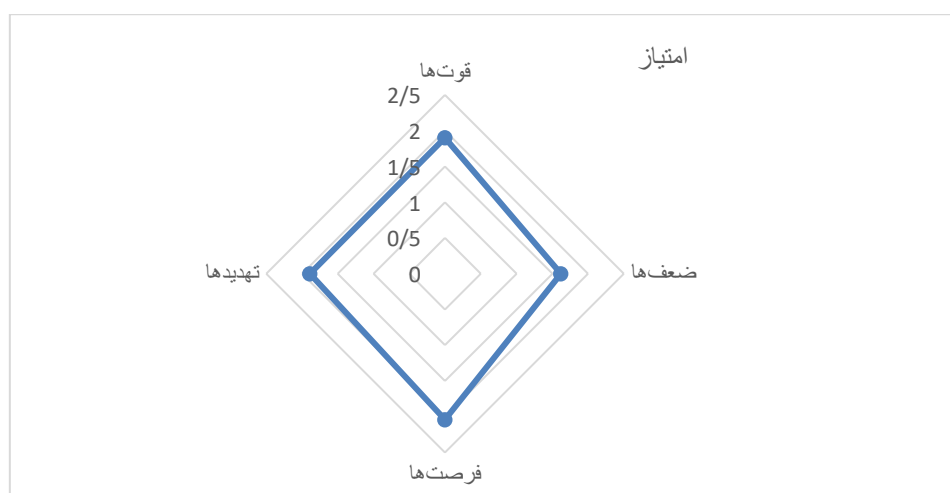
شاخص	تهدیدها	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
اقتصادی	- عدم تمایل مردم و بخش خصوصی جهت سرمایه گذاری در بخش گردشگری	۰ / ۰۵۷	۴	۰ / ۲۲۸
	- افزایش قیمت زمین و بورس بازی زمین	۰ / ۰۶۸	۵	۰ / ۳۴
اجتماعی - فرهنگی	- انتقال ناهنجاری های فرهنگی (سست حجابی و...) به مردم بومی	۰ / ۰۶۲	۵	۰ / ۳۱
	- تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن این منطقه در مقایسه با نواحی رقیب در آینده	۰ / ۰۵۵	۴	۰ / ۲۲
محیطی	- شلوغی و تراکم جمعیت و آسیب رساندن به مناطق اکوتوریستی	۰ / ۰۴۲	۳	۰ / ۱۲۶
	- از بین رفتن پوشش گیاهی و فرسایش خاک	۰ / ۰۵۳	۴	۰ / ۲۱۲
نهادی	- نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی	۰ / ۰۳۹	۳	۰ / ۱۱۷
	- عدم نگرش علمی به گردشگری در منطقه ساردوئیه	۰ / ۰۶۸	۵	۰ / ۳۴
جمع		۱		۳ / ۹۳

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

جدول ۷: امتیاز عوامل داخلی و بیرونی

شاخص	عوامل	امتیاز
ماتریس عوامل داخلی	قوت ها	۱ / ۹
	ضعف ها	۱ / ۶۲
	جمع	۳ / ۵۲
ماتریس عوامل بیرونی	فرصت ها	۲ / ۰۴
	تهدیدها	۱ / ۸۹
	جمع	۳ / ۹۳

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

شکل ۴: بررسی تطبیقی SWOT از نقاط قوت و ضعف، فرصت ها و تهدیدها

مجموع امتیاز نهایی عوامل داخلی منطقه گردشگری بخش ساردوئیه ۳/۵۲ است که این امتیاز نزدیک به امتیاز ۵ که به

عنوان بالاترین امتیاز محسوب می شود و نشان دهنده موقعیت مساعد بخش ساردوئیه جهت جذب گردشگران منطقه است که توانسته این شرایط را مهیا کند. مجموع امتیاز نهایی عوامل خارجی بدست آمده نیز برابر ۳/۹۳ می باشد که مقدار این امتیاز، قابل توجه می باشد و این نشان دهنده آن است که بخش ساردوئیه توانسته از عواملی که فرصت و موقعیت ایجاد می کنند بهره برداری نماید و از عواملی که موجب تهدید می گردند تا حدودی دوری کند. در بخش دوم این پژوهش به منظور انجام مطالعات میدانی، پس از طرح پرسشها و تنظیم پرسشنامه، تکمیل پرسشنامه ها از سوی ساکنان محلی در نقاط روستایی مورد نظر انجام شد و پس از جمع آوری داده ها، پردازش و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS22 به شکل زیر صورت گرفت.

جدول ۸: تحلیل آماری تاثیر ورود گردشگر بر ایجاد اشتغال و درآمد روستائیان

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
اشتغال و درآمد	۱۰۰	۲/۴۲۱۷	۰/۴۷۴۰۵	۰/۰۴۷۴۰

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

همانطوری که جدول شماره ۸ نشان می دهد ساکنین محلی مهم ترین نتیجه ورود گردشگر به منطقه را افزایش اشتغال و به دنبال آن افزایش درآمد برای افراد و خانواده های روستایی می دانند که البته تحلیل پرسشنامه ها در نرم افزار نشان دهنده آن است که بدلیل فصلی بودن این صنعت در منطقه ییلاقی و کوهستانی ساردوئیه، درآمد بالا و یا اشتغال کامل برای روستائیان نتوانسته محقق گردد و همچنان روستائیان از ورود گردشگران نتوانسته اند به شکل مطلوب اقتصادی بهره مند گردند.

جدول ۹: نتیجه آزمون تی تست- تک نمونه ای تاثیر گردشگران بر ایجاد اشتغال و درآمد روستائیان

One-Sample Test						
	Test Value = ۳					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	.۹۵ Confidence Interval of the Difference	
					Lower	uper
اشتغال و درآمد	-۱۲/۲۰۰	۹۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۷۸۳۳	-۰/۶۷۲۴	-۰۰۴۸۴۳۰ /

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

فرضیه اول: به نظر می رسد همراه با ورود گردشگران به منطقه بدلیل بالا رفتن تقاضا برای کالا، درآمد روستائیان سیر صعودی پیدا کرده است. با توجه به نتایج آزمون سطح معناداری دو طرفه $Sig=0$ است. چون جهت آماره t منفی است، سطح معناداری آزمون یک طرفه برابر $1-Sig/2=1-0/2=1$ است. بدین معنا که میانگین شاخص کمتر یا مساوی ۳ (۲/۴۲) است. پس H_0 تأیید می شود. هرچند، هیچ شکی نیست که گردشگری نقش مهمی را در احیاء و متنوع سازی اقتصاد روستایی ایفا می کند، اما در عین حال می تواند باعث ایجاد تغییراتی در محیط اجتماعی، اقتصادی و فضای زیستی نواحی بشود و اثرات و تغییراتی که این صنعت بر جامعه می گذارد می تواند به صورت فیزیکی، اقتصادی و یا اجتماعی، فرهنگی باشد. نتیجه این آزمون تصدیق کننده این امر است که جریان مهاجرت به سمت روستاها بیشتر از آنکه متوجه پیامدهای مطلوب اقتصادی برای جامعه روستایی شود، روستاها به عنوان مکان هایی صرفاً از بعد زیبا شناختی مورد توجه قرار گرفته اند و معمولاً جریان سرمایه بسیار کند و بیشتر اشتغال ایجاد شده برای اهالی به صورت فصلی بوده است.

فرضیه دوم: به نظر می رسد تاثیر اقتصاد گردشگری، موجب گسترش سوداگری و تغییر در کاربریهای زمین های روستایی شده است.

جدول ۱۰: آمار تک نمونه ای از تاثیر گردشگری در تغییر کاربری ها

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
تغییر در کاربری ها	۱۰۰	۳/۲۸۳۳	./۶۲۵۶۳	./۶۲۵۶

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

همان طوری که جدول های شماره ۱۰ و ۱۱ نشان می دهد، گردشگری پذیر بودن منطقه و خوش آب و هوا بودن آن در فصول بهار و تابستان سبب گردیده است تا اراضی ملی و منابع طبیعی توسط افراد بومی و بعضا شهرنشین ها در این منطقه تغییر کاربری داده شود و به شکل خانه باغ ها و یا خانه های دوم برای شهرنشین ها در آید و یا افراد بومی با ساختن ویلاها برای اجاره دادن به مسافران و گردشگران سبب ایجاد تغییر در کاربری های زمین در منطقه مورد مطالعه شده اند که خروجی نرم افزار در جدول ۱۱ مویید این مطلب می باشد.

جدول ۱۱: آزمون تک نمونه ای از تاثیر گردشگری در تغییر کاربری ها

One-Sample Test						
	Test Value = 3					
	T	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	./۹۵ Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
تغییر در کاربری ها	۱۳/۱۱۵	۹۹	./۰۰۰	۰/۲۱۹۸۸	۰/۵۹۷۸	./۸۲۲۱

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به نتایج آزمون سطح معناداری دو طرفه $Sig=0$ است. چون جهت آماره t مثبت است، بدین معنا که میانگین شاخص بزرگتر از ۳ (۳/۲۸) است. پس فرضیه H_1 تائید می شود.

همان گونه که نتیجه آزمون فرضیه اول، نشان داد که جریان سرمایه به ندرت توانسته در زندگی و معیشت پایدار جامعه روستایی اثرگذار باشد. در این بین وجود افراد سودجو به عنوان سوداگران زمین و بدلیل جاذبه های گردشگری منطقه مورد مطالعه و عدم زیرساخت های کافی در این زمینه (مثل نبود هتل ها و مسافرخانه ها، جهت اسکان گردشگران)، توانسته اند در ابعاد مسکن و تغییر کاربری ها از زمین های کشاورزی به خانه های ویلایی اثر گذار باشند که چیزی جز تخریب محیط زیست را به بار نیاورده است.

فرضیه سوم: به نظر می رسد با ورود گردشگران به منطقه و بدلیل عدم کیفیت خدمات گردشگری، انگیزه سرمایه گذاری در این سایت مهیا نشده باشد.

جدول ۱۲: آزمون تک نمونه ای از ورود گردشگران وانگیزه سرمایه گذاری

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
انگیزه سرمایه گذاری	۱۰۰	۳/۷۹۰۰	./۸۵۰۲۷	./۰۸۵۰۴

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

همان گونه که جدول های ۱۳ و ۱۲ نشان می دهد، نبود زیرساخت های گردشگری در منطقه مورد مطالعه و نبود سرمایه گذار در بخش هتل سازی و مهمانسرا سازی سبب گردیده تا افراد محلی وحتى شهری در این منطقه بیلاقی اقدام به ساخت وسازهای شخصی برای اسکان مسافران کنند، لذا سرمایه گذار واقعی حاضر نیست که بخواهد در منطقه ریسک هتل سازی برای گردشگران داشته باشد که این مساله نشأت گرفته از سوء مدیریت در سطوح مختلف تصمیم گیری و منافع شخصی عده ای در مدیریت محلی بوده است.

جدول ۱۳: آزمون تک نمونه ای از ورود گردشگران وانگیزه سرمایه گذاری

One-Sample Test						
	Test Value = ۳					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	.۹۵ Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
انگیزه سرمایه گذاری	۲۵/۶۲۱	۱۱/۸۲۶۲	./۰۱۵	۱۱/۸۲۶۲	./۹۹۵۸	۱/۱۶۹۵

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به نتایج آزمون سطح معناداری دو طرفه $Sig=0$ است. چون جهت آماره t مثبت است. بدین معنا که میانگین شاخص بزرگتر ۳ (۳/۷۹) است. پس فرضیه H_1 تأیید می شود. متأسفانه در بعد خدمات گردشگری هیچ تلاشی جهت تغییر و دگرگونی در زیرساخت های منطقه نشده است و همین عامل به طور ناخواسته در بعد سرمایه گذاری اثر گذار شده است و ریسک سرمایه گذاری را بالا برده و اکثر سرمایه ها از منطقه گردشگری خارج و در مرکز شهرستان به جریان می افتد.

فرضیه چهارم: به نظر می رسد با توجه به موقعیت منطقه مورد مطالعه، سیر معکوس مهاجرت فصلی به جریان افتاده باشد و از تمایل روستائیان به مهاجرت به شهرها کاسته شود.

جدول ۱۴: نتیجه آزمون آماری وتک نمونه ای از ورود گردشگران و کاهش مهاجرت های روستایی

One-Sample Statistics						
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean		
کاهش مهاجرت	۱۰۰	۲/۲۷۰۰	./۶۴۵۱۸	./۰۶۴۵۲		
One-Sample Test						
Test Value = ۳						
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	.۹۵ Confidence	
					Lower	Upper
کاهش مهاجرت	-۱۱/۳۱۵	۹۹	./۰۰۰	-. /۷۳۰۰۰	-. /۸۵۸۰	-. /۶۰۲۰

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به نتایج آزمون سطح معناداری دو طرفه $Sig=0$ است. چون جهت آماره t منفی است، سطح معناداری آزمون یک طرفه برابر $1-Sig/2=1-0/2=1$ است. بدین معنا که میانگین شاخص کمتر یا مساوی ۳ ($۲/۲۷$) است. پس فرضیه H_0 تأیید می گردد. با توجه به کمبود امکانات از جمله امکانات بهداشتی - درمانی، زیربنایی و از همه مهمتر خدمات آموزشی و اشتغال جوانان در بخش ساردوئیه و با وجود جریان گردشگری به راه افتاده در منطقه نتوانسته مانع مهاجرت فصلی و در مواردی دائمی روستائیان به شهرها شود.

نتیجه گیری و پیشنهادها

بخش قابل توجهی از مشکلات گردشگری روستایی در بسیاری از مناطق کشور عبارتند از: ضعف مدیریتی، رقابتی نبودن هزینه گردشگری، نامناسب بودن زیرساخت های گردشگری، فرهنگ ضعیف جامعه در قبال گردشگر، عدم ثبات رفتارهای سیاسی مسئولین. همچنین می توان به تورم ناشی از افزایش قیمت های زمین، خانه و حتی مواد غذایی شود. هنگامی که تقاضای گردشگران از خدمات محلی در مقصد زیاد باشد قیمت کالاهای مذکور نیز ممکن است افزایش یابد. هزینه فرصت ها، اشاره به هزینه پرداختن به فعالیت گردشگری به جای انجام اشکال دیگر فعالیت های اقتصادی را دارد. بی تردید توسعه بخش گردشگری می تواند به عنوان جایگزین اقتصاد وابسته به صنعت کشور در توسعه ملی و هم منطقه ای ایران سهم بسیار داشته باشد.

گردشگری از دید اقتصادی، یکی از سریعترین راه های بازگشت سرمایه است و بالاترین ضریب انباشت را دارد، زیرا سرمایه به صورت ارز وارد منطقه می شود و گردشگری سبب توزیع درآمد و افزایش نرخ اشتغال شده و از این رو گردشگری را صادرات نامرئی و پنهان می خوانند زیرا که جریان محاسبات انواع کالا و خدمات آن، مانند سایر کالاهای صادراتی دقیق و مشخص نمی شوند. صنعت گردشگری علاوه بر نقشی که در تحریک و تهییج اقتصاد ملی بر عهده دارد می تواند در تنوع بخشی به اقتصاد محلی نیز نقش بسزایی داشته باشد، خصوصاً در مناطقی که مهاجر فرستی و خروج نیروی کار مشهود است. در صورتی که منطقه از توان های بالقوه در جذب توریست برخوردار باشد و توسعه فعالیت های گردشگری توأم با ایجاد امکانات، تأسیسات و تسهیلات برای مسافران و گردشگران فراهم گردد، علاوه بر ایجاد اشتغال و درآمد زایی، سبب جذب سرمایه های بخش خصوصی و دولتی، جذب امکانات، توسعه زیرساخت ها و خدمات و در نهایت بهبود زندگی ساکنان این نواحی و توسعه همه جانبه در این مناطق

می گردد.

در منطقه گردشگری ساردوئیه شهرستان جیرفت، مهمترین مولفه های اقتصادی اکوتوریسم روستایی عبارتند از: اشتغال و درآمد زایی، سرمایه گذاری، کاربری اراضی، مهاجرت معکوس که انتظار می رود موارد مثبت و منفی ذیل از آن حادث گردد: افزایش سطح درآمد و پس انداز، ایجاد اشتغال جدید و کاهش بیکاری، افزایش قدرت خرید، کاهش احساس فقر، بالا رفتن انگیزه و تلاش اقتصادی، ایجاد ثبات و امنیت شغلی، کارآفرینی و ریسک پذیری امر سرمایه، انگیزه سودآوری، تنوع سرمایه گذاری، افزایش سطح مشارکت، تنوع بخشیدن به اقتصاد محلی، افزایش قیمت زمین ها، تغییر کاربری و از بین رفتن اراضی کشاورزی، تغییر الگوی کشت، افزایش ساخت و سازها، جایجایی نیروی کار، فراهم شدن امکانات جدید.

همچنین توانایی بالقوه اقتصادی بخش ساردوئیه جهت ایجاد نمایشگاه و فروش صنایع دستی و تنوع در ایجاد فعالیت های مختلف اقتصادی و همچنین افزایش دادن سطح رفاه و کیفیت زندگی مردم بومی از نقاط مثبت توسعه اکوتوریسم به نظر می رسد که البته دلیل فصلی بودن این صنعت، مردم منطقه نتوانسته اند به درآمد مطلوب و اشتغال کامل از بخش گردشگری برسند که این مساله ناشی از ضعف در برنامه ریزی و سرمایه گذاری دولتی جهت توسعه گردشگری و عدم استقبال سرمایه گذاران بخش خصوصی در این زمینه می باشد.

در خصوص شاخص های اجتماعی و فرهنگی و نهادی و محیطی نیز باید اذعان نمود که توسعه اکوتوریسم در بخش ساردوئیه موجبات تقویت و توسعه گویه های زیر را فراهم نموده است که البته در برخی از موارد بصورت نقاط قوت دیده می شود و در برخی دیگر اکوتوریسم منطقه نتوانسته تاثیر مثبت بالقوه خود را نشان دهد، این نقاط قوت را میتوان در گویه های زیر مشاهده نمود، در حوزه اجتماعی و فرهنگی: احیای سنت ها، امکان آشنائی مردم بومی با نحوه زندگی گردشگران و ایجاد وسعت نظر مردم از ابعاد فرهنگی و اجتماعی.

در حوزه محیطی: قابلیت های منطقه ساردوئیه برای جذب گردشگر، استقبال گردشگران از جاذبه اکوتوریستی و جاذبه های طبیعی و در حوزه نهادی: ارائه خدمات اطلاعات گردشگری، تعداد مکان های فروش مواد غذایی و تأثیر سازمان های خصوصی در توسعه اکوتوریسم همگی از نقاط قوت توسعه اکوتوریسم بخش ساردوئیه از بعد نهادی می تواند باشد که متأسفانه دلیل حضور مردم بومی در ساخت و سازها در عرصه های ملی و اجاره دادن ویلاها و باغها، این امکان را از بخش سرمایه گذار خصوصی گرفته است و مسئولین محلی نیز اقدام خاصی انجام نداده اند. در صورتی اکوتوریسم منطقه ساردوئیه توسعه می یابد که ضعف های زیر در شاخص های پنج گانه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، محیطی و نهادی بر طرف گردند: عدم وجود برنامه و سرمایه گذاری دولتی جهت توسعه گردشگری، عدم استقبال سرمایه گذاران بخش خصوصی، عدم آشنائی گردشگر با فرهنگ و آیین اعتقاد مردمی، گرایش غالب مردم به استفاده از فضای روستا به صورت ویلا و باغ، نامناسب بودن زیر ساخت های محیطی و کالبدی، نامناسب بودن تجهیزات و تاسیسات تفریحی، کمبود تخصیص بودجه های عمرانی، نبود امکانات تبلیغ جاذبه های گردشگری شهرستان، عدم وجود بانک اطلاعاتی.

با توجه به جدول شماره ۷ و مقایسه تطبیقی نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید که برای اکوتوریسم منطقه ساردوئیه وجود دارد می توان نتیجه گیری نمود که: مجموع امتیاز نهایی عوامل داخلی (قوت وضعف) منطقه گردشگری بخش ساردوئیه ۳/۵۲ است و نشان دهنده موقعیت مساعد بخش ساردوئیه جهت جذب گردشگران است که توانسته این شرایط را مهیا کند ولی همانطوریکه قبلاً اشاره شد نقاط قوت وضعف در توسعه اکوتوریسم بخش ساردوئیه وجود دارد که توسعه بخش اکوتوریسم منطقه و توسعه روستایی را در این منطقه با چالش روبرو کرده است. از طرفی مجموع امتیاز نهایی عوامل خارجی (فرصت و تهدید) بدست آمده نیز برابر ۳/۹۳ می باشد که مقدار این امتیاز نشان دهنده آن است که بخش ساردوئیه توانسته از عواملی که فرصت و موقعیت ایجاد می کند بهره برداری نماید و از عواملی که موجب تهدید می گردند تا حدودی دوری کند، ولی همانطوریکه بیان گردید تهدیدهای توسعه گردشگری در شاخصهای پنج گانه مانع از تحقق کامل توسعه اکوتوریسم در بخش ساردوئیه شده است. از طرفی نقاط قوت و فرصتهای مناسبی وجود دارد که میتواند این منطقه را به کانون مهاجرت معکوس برای روستائیان تبدیل نماید و با برنامه ریزی صحیح درآمد و اشتغال را برای ساکنین بومی دوجندان کند، لذا برای تحقق این امر به پیشنهادات می پردازیم.

بخش ساردوئیه به دلیل قابلیت های اکوتوریسمی متنوع و جذاب آن توانایی جذب طبیعت گردان فراوانی را به عنوان

الگویی برای توسعه منطقه دارد. بر اساس مبانی پژوهش و مطالعات میدانی، به منظور ارزیابی پیامدهای اکوتوریسم به ارائه راهکارهایی جهت توسعه گردشگری ارائه شده است.

نتایج جنبه های کیفی و کمی بیانگر این مطلب است که اولاً سطح آسیب پذیری منطقه به لحاظ توسعه اکوتوریسم بالاست و در مقابل، منطقه مورد مطالعه از جاذبه های اکوتوریسمی بالایی برخوردار است. از نظر جامعه میزبان، نمود اثرات منفی نسبت به اثرات مثبت بیشتر می باشد که عاید جامعه روستایی می گردد و روستائیان کمتر از ورود مسافران به روستا اظهار رضایت دارند و از پدیده های گردشگری استقبال می کنند. گردشگری روستایی که می باید نقش مهمی در اشتغالزایی روستائیان داشته باشد، از دیدگاه روستائیان آنطوری که باید موفق نبوده است و بدلائیل ضعیف بودن شاخص اطلاعات و اطلاع رسانی در منطقه، موجب شده که مردم و گردشگران بالقوه و بالفعل شناخت کافی از منطقه مطالعاتی نداشته باشند و در نتیجه آشنایی گردشگران با منطقه و تمایل و انگیزه بازدید از منطقه ضعیف بوده است. در حال حاضر تقاضای بالفعل برای گردشگری در منطقه ضعیف است ولی در صورت بازاریابی و تبلیغات لازم و نیز تجهیز و توسعه زیرساخت ها و خدمات گردشگری می توان انتظار داشت که منطقه مورد مطالعه به دلیل نزدیکی با شهر جیرفت بتواند به عنوان یک مقصد مهم گردشگری در سطح منطقه ای و ملی عمل کند و زمینه لازم را برای اشتغال و درآمد اهالی ساکن روستا فراهم نماید که این امر نیازمند مدیریتی مناسب در حوزه گردشگری است که بتواند توانایی های بالقوه منطقه را به توانایی های بالفعل تبدیل کند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در مقاله مستخرج از فعالیت پژوهشی به شکل توضیح داده شده از سوی مجله، مورد تأیید نویسندگان این مقاله است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر فاقد حمایت مالی است.

سپاسگزاری

از کلیه کسانی که در مراحل مختلف نوشتن این مقاله با نظرات خود ما را یاری دادند سپاسگذاری می کنیم.

منابع و مأخذ

- حاجی زاده، سمیه (۱۳۹۱). «فرا تحلیل مطالعات انجام شده در حوزه توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری»، همایش ملی حفاظت و برنامه ریزی محیط زیست، تهران، چاپ اول.
- خواجه بهرامی، علیرضا، تلخابی، حمیدرضا، پاشازاده، اصغر (۱۳۹۱). «ارزیابی اثرات گردشگری بر توسعه پایدار نواحی روستایی»، همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین، همدان، دوره اول.
- رحمانی، مریم، ضیایی، محمود (۱۳۸۸). «اثرات اجتماعی گردشگری»، سالنامه علم گردشگری، تهران، شماره ۳، صفحات ۶۴۷-۶۶۵.
- رستمی، فرحناز، زارعی، کبری (۱۳۹۰). «گردشگری روستایی، حلقه گمشده توسعه روستایی»، همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار»، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۲). «تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه های دوم در نواحی روستایی شمال تهران»، فصلنامه پژوهش های جغرافیایی، دوره ۳۵، شماره ۴۵، صفحه: ۵۹-۷۴.

رضوانی، محمد رضا، مرادی، مهرنوش (۱۳۹۱). «امکان سنجی توسعه گردشگری با رویکرد سیستمی در روستاهای حاشیه کویر میقان اراک»، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، سال یکم، شماره ۲، زمستان ۱۳۹۱، پیاپی ۲، ص ۱۵ تا ۴۰.

<http://serd.khu.ac.ir/article>

رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داود (۱۳۸۴). «راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT (دهستان لواسان کوچک)»، *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، دوره ۱۰، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۵.

<http://hmsmp.modares.ac.ir/article-21-5184>

رهنمایی، محمدتقی (۱۳۷۸). «توان های محیطی ایران»، *انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی*، تهران.
 زمانی فراهانی، حمیرا (۱۳۹۰). «صنعت گردشگری و خدمات مسافرتی»، *انتشارات زهد*، چاپ اول، تهران.
 شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶). «مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری»، *انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران*، تهران.
 عبدالهی پور حقیقی، ابوالفضل، سالاری سردری، فرضعلی، بستانی، علیرضا (۱۳۹۱). «ارزیابی نقش گردشگری در توسعه پایدار شهری استهبان با استفاده از تکنیک تحلیلی Swot»، *همایش عمران و توسعه پایدار*؛ صص ۵ و ۶ و ۷.
 غفاری، سید رامین، ترکی هرچگانی، معصومه (۱۳۸۸). «نقش گردشگری در توسعه اجتماعی- اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری، *فصلنامه روستا و توسعه*»، سال ۱۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸، صفحات ۱۱۳-۱۲۶.
 فرید، یدالله (۱۳۸۴). «کاربرد جغرافیا در روش تحقیق شهر و روستا»، *دانشگاه تبریز*، ویرایش اول، چاپ چهارم.
 فتوحی، صمد، تقی زاده، زهرا و دانارحیمی (۱۳۹۱). «ارزیابی توانمندی های ژئومورفوتوریسمی منطقه بیستون با روش پراونگ»، *نشریه پژوهشات علوم جغرافیایی*، دوره ۱۲، ش. ۲۶، صص ۴۶-۲۳.

<http://jgs.khu.ac.ir/article-1-662>

قدمی، مصطفی، علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر، بردی آنامراد نژاد، رحیم (۱۳۸۹). «بررسی نقش گردشگری در تغییرات کاربری اراضی مقصد نمونه مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان نوشهر»، *مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه ای*، سال اول، شماره سوم، صص ۴۲-۲۱.

قدیری معصوم، مجتبی، باغیانی، حمیدرضا، نورانی، حمیده (۱۳۹۱). «نقش گردشگری روستایی در روابط شهر و روستا در شهرستان طالقان»، *مجله علمی تخصصی برنامه ریزی فضایی*، سال دوم، شماره اول، (پیاپی ۵).

Doi:20.1001.1.22287485.1391.2.1.2.2

قنبری، سیروس، دهقان، محمدحسین، میرکی اناری، حسین (۱۳۹۴). «ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در گردشگری روستایی»، *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، دوره ۱۰، شماره ۳۲، ص. ۱۶.

Doi:20.1001.1.23223294.1394.10.32.1.4

لاندبرگ، دونالد. ای (۱۳۹۰). «*اقتصاد گردشگر*»، ترجمه، محمدرضا فروتن، تهران، چاپ و نشر بازرگانی. لی، جان (۱۳۷۸). «*گردشگری و توسعه در جهان سوم*»، ترجمه عبدالرضا رکن الدین افتخاری و دیگران، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

لینچ، کنت (۲۰۰۵). «*روابط متقابل شهر و روستا در کشورهای در حال توسعه*»، ترجمه (محمدرضا رضوانی و داود شیخی)، تهران انتشارات پیام، چاپ اول زمستان ۱۳۸۶.

مجنونیان، هنریک (۱۳۹۱). «*راهنمایی آماده سازی پارک ملی و مناطق حفاظت شده برای توریسم*»، انتشارات اتحادیه جهانی حفاظت محیط زیست.

محمدی ده چشمه، مصطفی، زنگی آبادی، علی (۱۳۹۰). «امکان سنجی پتانسیل های اکوتوریستی استان چهارمحال و بختیاری»، *فصلنامه محیط شناسی*، شماره ۴۷.

Arslan Ozcan, Ismail Deha, 2012. "A SWOT analysis for successful bridge team organization and safer marine operations". *Process Safety Progress*. Volume. 21–28. DOI:10.1002/prs.10209

Compel, L.M., 2011. "Ecotourism in rural developing communities", Canada: University of Western Ontario. Doi: PII: S0160-7383(99)00005-5

Gthinji, M.wangi, Wanjiku, 2012. "An evaluation of the use of eco labeling Within the

- Ecotourism Sector*", University of East Anglia.
- Leiper, Neil,. 2012. "A conceptual analysis of tourism-supported employment which reduces the incidence of exaggerated, misleading statistics about jobs". *Tourism Management*.P:3365. Vol. 20, No. 5. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00029-1](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00029-1)
- Macintosh, W. Robert, Charles R. Golden, 2009. "Tourism Principles, Practices, Philosophies", United States of American, *John Wiley & Sons*, In;
- Thampi, Santosh, p,. 2012. "*Ecotourism in Keral India: Lesson from Eco Development Project in Periyar Tiger Reserve*", No 13.
- UNWTO,. 2011. "Tourism Highlights, 2007. Edition", Available in www.unwto.com.